

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

παρά τοὺς Κινέζους

Πασιγνώστον πρᾶγμα εἶνε ὅτι ἡ κατωτέρα παιδείυσις ἐν Κίνα ὑπάρχει εὐρύτατα διαδεδομένη. Καθ' ἕνα χρόνον ἡ Εὐρώπη ἦτον εἰσέτι βεδυθισμένη εἰς τὰ σκοτῆ τοῦ μεσαιῶνος, καὶ αἰῶνάς τινεσ μάλιστα πρότερον, ἡ παιδείυσις ἐν Κίνα ἦτον ἤδη διαδεδομένη ἀνά πάσας τοῦ λαοῦ τὰς τάξεις. Ἰσχυρότατον ἐλατήριο κινουῦν τὸν Κινέζον νὰ ἐπιδοθῆ εἰς τὴν σπουδὴν εἶνε ἡ ἐλπίς τοῦ ν' ἀξιωθῆ δημοσίας θέσεως καὶ ν' ἀπολαύσῃ τῆς συμπαρομαρτούσης τιμῆς καὶ ὑπολήψεως. Ἐν Κίνα οὐδεὶς διορίζεται εἰς δημοσίαν ὑπηρεσίαν ἀν μὴ πρότερον ὑποστῆ διαφόρους δυσκόλους ἐξετάσεις, πρὸς αἷ πάντες, ἀνευ διακρίσεως καταγωγῆς καὶ γένους, παρουσιάζονται ἴσοι. Ἐν Κίνα δὲν ὑπάρχει προνομιοῦχος τάξις εὐγενῶν· ὁ ταπεινότητος καὶ πενέστατος τῶν πολιτῶν δύναται ν' ἀνέλθῃ διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀξίας εἰς τὰ ὕψιστα τῆς αὐτοκρατορίας ἀξιώματα.

Ἡ Σινικὴ αὐτοκρατορία, ἡ ὑπὲρ τὰ τριακόσια ἑκατομμύρια πληθυσμὸν ἀριθμοῦσα, πρόκειται παράδειγμα ταπεινωτικὸν πῶς εἰς πολλὰ τῆς Εὐρώπης Κράτη, καὶ εἰς τὰ ἐπαιρούμενα ἔτι ἐπὶ πολιτισμῷ, καθόσον πάντες σχεδὸν οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἰξεύρουσιν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν, ἐπαρκῶς τολᾶχιστον πρὸς τὰς καθημερινὰς αὐτῶν ἀνάγκας· καὶ τὸ πρᾶγμα εἶνε τόσῳ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον, ὅσον ἡ κινεζικὴ γλῶσσα, εἰδικῶς ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς γραφῆς αὐτῆς, εἶνε ἀναντιρρήτως ἡ δυσχερεσττέρα τῆς οἰκουμένης. Λέγοντες δὲ — ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ἐνοοοῦμεν τὸν ἡμισυν, δηλαδὴ τὸν ἄρρενα πληθυσμὸν. Διὰ τὴν ἀνατροφὴν τοῦ ἑτέρου φύλου οὐδεμίᾳ καταβάλλεται μέριμνα, μῦλις δ' ἐν ταῖς ὑψηλοτέραις τάξεσιν ἀπαντῶσι γυναῖκες τινεσ τυχοῦσαι στοιχειώδους παιδείυσεως. Ἡ περὶ τῆς διαπλάσεως καὶ διαμορφώσεως τῶν γυναικῶν ἀληθεὶς αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς περιφρονήσεως τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὸ γυναικεῖον φύλον. Οἱ Κινέζοι φιλόσοφοι καὶ ἠθολόγοι οὐδέποτε ἀπεπειράθησαν οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον νὰ βελτιώσωσι τὴν κατάστασιν ταύτην τῶν πραγμάτων, τὰ δὲ συγγράμματά των τοῦναντίον τεμμηριοῦσι πόσον περὶ ἐλαχίστου ποιοῦνται τὴν γυναῖκα.

Ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματός του διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀποκτήσεως γνώσεων ἤγαγε τὸν Κινέζον πόρρω τῆς πατρίδος του, εἰς χώρας ξένας, ἐν αἷς ἐγκατέστη ὡς ἄποικοι. Καίτοι οἱ Κινέζοι ἄποικοι τῆς Ἰάβας, ἐκ τῆς ὑποστάθμης ἐν γένει τοῦ λαοῦ προερχόμενοι, ἀνήκουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὴν ἐσχάτην βαθμίδαν τῆς κοινωνικῆς κλίμακος, ἐν τούτοις ἅμα ὡς κατορθώσωσι ν' ἀπολαύσωσι ποιεῖς τινας εὐπορίας, αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ χορηγήσωσιν εἰς τὰ τέκνα των παιδείυσιν μονιμωτέραν καὶ εὐρυτέραν ἐκεῖνης, ἧς ἠδυνήθησαν νὰ τύχωσιν αὐ-

τοὶ εἴτε ἐν Ἰάβα εἴτε ἐν τῇ πατρίδι των. Οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν ἔρχονται ἐκ Σινικῆς, ἢ μορφοῦνται ἐν Ἰάβα· μόνον δ' εἰς τὴν πρωτοπικὴν αὐτῶν ἀρχεβουλίαν ὀφείλονται τὰ ἐν τῇ νήσῳ ὑπάρχοντα σχολεῖα αὐτῶν.

Περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν σχολείων τούτων καὶ τῶν ἐν χρήσει ἐν αὐτοῖς παιδαγωγικῶν μεθόδων, κάτοικός τις τῆς Βαταβίας, ὁ κύριος Ἀλβρέχτ, ἀνεκείνωσε λεπτομερεστάτας πληροφορίας διὰ τινος ὑπομνήματος αὐτοῦ, ὅπερ μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ὀλλανδικοῦ ἐδημοσιεῖθη μετὰ σημειώσεων ἐν τοῖς Χρονικοῖς τῆς ἐσχάτης *Arcaidic*.

Δὲν πρέπει νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ἐν τοῖς κινεζικοῖς σχολείοις ἡ διδασκαλία περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν, τὴν γεωγραφίαν, τὴν γεωμετρίαν, τὴν φυσικὴν ἱστορίαν κτλ. ἐν ἐνὶ λόγῳ, πᾶσαν ἐκείνην τὴν ποικιλίαν τῶν σπουδῶν, τὴν ἀναπόφρευτον εἰς τὸν εὐρωπαῖον μαθητὴν, οὐδὲ ὅτι ὁ κινέζος μαθητὴς δύναται ν' ἀποκτήσῃ πάσας ἐκείνας τὰς γνώσεις, τὰς παρ' ἡμῶν θεωρουμένας συμφυεῖς πρὸς πᾶσαν ἐπιμελετημένην ἀγωγὴν. Οὐδὲν τούτων διδάσκειται ἐν τῷ κινεζικῷ σχολείῳ, οὐδ' αὐτὴ ἡ ἀριθμητικὴ, διδασκόμενη βραδύτερον ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ, ἐπὶ ἀριθμητηρίου πινακίδος. Τοῦτο ἀποδοτέον ἐν μέρει εἰς τὴν ὀπισθοδρομίαν αὐτῶν ἐν ταῖς ἐπιστήμαις, ὧν ἔχουσιν ἰδέαν ἀτελεῆ, ἢ μᾶλλον πλημμελεῖ· ἀλλ' ἡ κυριωτάτῃ αἰτία εἶνε ὅτι ἡ σπουδὴ τῆς μητρικῆς γλώσσης ἀπορροφᾷ πάντα αὐτῶν τὸν χρόνον, καὶ δὲν ὑπολείπεται αὐτοῖς οὐδ' ἐλάχιστος πρὸς ἐκμάθησιν ἄλλου πράγματος.

Τὰ διδακτικὰ βιβλία, ἅτινα δίδονται εἰς τοὺς νεαροὺς Κινέζους εἰς τὰ *Téssara biblia*, ὧν δύο θεωροῦνται ἔργα αὐτοῦ τοῦ Κομφουίου, τὸ τρίτον περιλαμβάνει τὰς συνδιαλέξεις τοῦ περιφανοῦς φιλοσόφου, καὶ τὸ τέταρτον τὰ παραγγέλματα τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Μεντσίου, ἦττον γνωστοῦ φιλοσόφου. Τὰ βιβλία ταῦτα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὁ ἠθικὸς κώδιξ τῶν Κινέζων.

Οἱ φιλόσοφοι καὶ ἠθολόγοι τῆς Κίνας ἐξαίρουσι τὴν υἱικὴν στοργὴν ὡς τὴν ὑπάτην τῶν ἀρετῶν, καὶ παραγγέλλουσιν ἀκαταπαύστως τὴν ἐνάσκησιν αὐτῆς. Κατ' αὐτοὺς ὁ ἀγαπῶν καὶ σεβόμενος τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του ἐπεκτείνει τὴν ἀγάπην του καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦτον ἐπὶ τοὺς ἄλλους μεγαλειτέρους αὐτοῦ τὴν ἡλικίαν συγγενεῖς, εἶτα ἐπὶ τοὺς ἀνωτέρους αὐτοῦ καὶ εἶτα ἐπὶ τὸν κυριάρχην. Ἐκτὸς τῶν προτροπῶν πρὸς ἐξάσκησιν τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν, τὰ συγγράμματα ταῦτα περιέχουσιν τὰς ἀρχὰς καθ' αἷς, κατ' αὐτοὺς, λαὸς τις δύναται νὰ κυβερνηθῇ—ἀρχὰς συνισταμένας κυριώτατα εἰς τὸ ὅτι πᾶς κυβερνήτης δεῖν νὰ θεωρῆ ἑαυτὸν ὡς πατέρα καὶ μητέρα τοῦ λαοῦ, νὰ ἐπιθυμῇ διακρῶς τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ὑπηκόων του, καὶ νὰ μὴ ἀνθίσταται εἰς τὴν γενικὴν θέλησιν.

Ἐκ τούτων τεκμαίρεται πᾶς τις οἷα εἶνε ἡ ἀ-

ξία τῶν συγγραμμάτων τούτων. Ἐν τούτοις ὁ Κινέζος δὲν ἐξασκεί ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ τὴν ἀρετὴν ἣν ἐδιδάχθη ἐν τῷ σχολείῳ, οὐδὲ δύναται τις νὰ εἴπῃ περὶ αὐτοῦ ἐν γένει ὅτι διάγει ἐνάρετον καὶ ἔντιμον βίον· πολλοὺ γὰρ καὶ δεῖ! ἡ ἠθικὴ δὲν βρῦνει πολὺ ἐν τῇ πλάστιγγι τοῦ Κινέζου, πόσον δὲ βρῦνει ἐν Ἰνδικῇ δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ εἰπωμεν. Οἱ Κινέζοι ἔχουσιν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν πληθμονῶν ὠραίων ἠθικῶν ἀπορθηγμάτων καὶ γνωμῶν, ἀλλ' ἡ διαγωγή αὐτῶν ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ διατελεῖ εἰς πλήρη ἀντίφασιν πρὸς τὰ διδάγματα τῶν οὕτω περιωνύμων αὐτῶν φιλοσόφων, ἐν οἷς ὁ Κομφούκιος πρὸ πάντων ἀνεκνήρυχθη παρ' αὐτῶν ὡς τὸ στόμα τῆς σοφίας τὸ προωρισμένον νὰ διδάξῃ τὴν οἰκουμένην καὶ μετὰ γενεάς γενεῶν καὶ μετὰ μυριάδας ἐλατοντατηρίδων. Πρέπει ἐν τούτοις, πρὸς τιμὴν τῶν, νὰ δολογησώμεν ὅτι τὸ παράγγελμα τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς δὲν ἐδόθη αὐτοῖς ματαίως. Οὐδαμοῦ τῆς γῆς ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ, καὶ οἱ προσβεηκότες ἐν γένει συγγενεῖς, ἀπολαύουσι τοσούτου σεβασμοῦ ὅσου ἐν Κίνα· καί τοι δὲ κατὰ βῆθος τὸ αἰσθημα τοῦτο εἶνε ἐνίοτε ἥκιστα εἰλικρινές, ἐν τούτοις σύντονος καταβάλλεται μέριμνα περὶ τὴν ἐξωτερικὴν τουλάχιστον αὐτοῦ ἐκδήλωσιν.

Οἰαδήποτε καὶ ἂν ὦσι πράγματι τὰ ἐλαττώματα καὶ αἱ κακίαι, τὰ συμφοῦν τῷ χαρμηλῆρι τῶν Κινέζων, δυσχερὲς εἶνε νὰ εὐρεθῇ λαὸς ἀγαπῶν μᾶλλον αὐτῶν τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν.

A*

ΑΘΗΝΑΪΚΑ

5

Ὡς λέγεται, ἀπερασίστη, ὅπως ἡ πόλις τῆς Παλλάδος κοσμηθῆ καὶ διὰ τζαμίου. Τοῦτο—ἀπλούστατον ἄλλως κυβερνητικὸν μέτρον—ἐθεωρήθη ὑπὸ τινῶν ἀπαισιοδόξων ὡς ἐξευτελιστικόν. Ἄλλοι—παράδοξοι ἄνθρωποι!—ἐξέφρασαν τὴν ἀπορίαν τῶν, μὴ βλέποντες τὴν ἀνάγκην νὰ κτισθῇ τζαμίον ὅπου δὲν ὑπάρχουσι Τούρκοι· οὗτοι ὅμως ἀπεστομώθησαν διὰ τῆς ἀπαντήσεως ὅτι τὸ τζαμί δὲν θὰ κτισθῇ χάριν τῶν Τούρκων ἀλλὰ χάριν τῆς Τουρκίας. . . Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ διὰ μὲν τοὺς Ἕλληνας ἡ ἐπισκευὴ εἶναι ἥπτον δαπανηρὰ τῆς κατασκευῆς, διὰ δὲ τοὺς Τούρκους ἡ ἀνάγκη μᾶλλον προσφιλές τῆς κτήσεως, θεωροῦμεν ὅτι δὲν εἶναι ὅλως ἄσκοπον νὰ αναγράφωμεν ἐνταῦθα τὰ ἐν Ἀθήναις τζαμιά ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅπως μεταξὺ τῶν σωζομένων ἐξ αὐτῶν γίνῃ ἡ κατάλληλος ἐπιλογή.

Α' Τὸ τζαμί τοῦ Κάστρου. Τοῦτο, ὡς ἐνοήσατε, ἦτο ὁ δυστυχῆς Παρθερῶν—ὄν παρακαλοῦμεν νὰ μὴ λάβῃ ὑπ' ὄψει ἡ Κυβέρνησις ἐν τῇ ἐκλογῇ τῆς. Οὗτος ἐκ ναοῦ τῆς παρθένου Ἀθηνῆς μετεμορφώθη εἰς ναὸν τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας, κατὰ τινὰς δὲ καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας·

μετὰ ταῦτα ἐτούρκευε, ὑψωθέντος ἐπὶ τῶν ἀθανάτων στύλων τοῦ ὑπερμεγέθους *μιναρέ*, ὡς τεραστίου ὑπερσκαρώματος ἐκ τοῦ σώματος καλλιμύρου παρθένου. Ὅτε οἱ ἀδελφοὶ χριστιανοὶ τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1687 ἐπεδαψίλευσαν εἰς αὐτὸν μίαν μπόμπα, ἀναβοώντων ἐξ ἀγαλλιᾶσεως ἐπὶ τῇ ἐξόχῳ ἐπιτυχίᾳ, τῶν μὲν ὑπὸ τὸν Καϊνίξμαρκ Γερμανῶν «*Siege. Lebehoch Graf Königsmark*», τῶν δ' Ἐνετῶν τοῦ Μοροζίνη «*Viva la nostra REPUBLICA*», μετὰ τοῦ Παρθενῶνος συγκατεστράφη καὶ τὸ τζαμί, μετὰ ταῦτα δὲ, ὅτε ἀνέκτισαν οἱ Τούρκοι τὰς Ἀθήνας, ἡ μᾶλλον ὅτε ἐπληθύνθησαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὰς ἐρήμους ἐστίας τῶν, ἐκτίσθη ἐκ νέου τὸ τζαμί, ἀλλὰ μικρότερον. Τὰ ἐρείπια τοῦτου ὑπῆρχον μέχρι τοῦ 1839 ὅτε ἐντελῶς ἐξηφανίσθησαν κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφάς. Ὁ Παρθενῶν πρὸς τοῖς ἄλλοις, παραχωρηθεὶς τῇ Φιλομούσῳ Ἐταιρίᾳ, ἐχρησίμευσεν ἐν ἔτει 1825 ὡς σχολὴ κορασιῶν.

Β' Τὸ μεγάλο τζαμί ἢ τζαμί στὸ κάτω συντριβάνι. Τοῦτο ὑπάρχον εἰσέτι καὶ χρησιμεῖον πρὸς ἐκγύμνασιν τῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν, κεῖται ὀπισθεν τῆς Δ. πλευρᾶς τοῦ μεγάλου στρατῶνος καὶ παρὰ τὸ Γυμνάσιον τοῦ Ἀδριανοῦ· ὠκοδομήθη δὲ ἐν ἔτει 1759 ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Βοῦδόδα Τζισταράκη.

Γ' Τὸ τζαμί τοῦ Καράμπιμπα, ἐν τῷ ὠρολογίῳ τοῦ Ἀνδρονίκου Κυρρήστου, ὅπερ κοινῶς λέγεται ναὸς τοῦ Αἰόλου.

Ἐν αὐτῷ σώζεται εἰσέτι ἐπὶ τοῦ Μ. τοίχου ἡ σπάθη τοῦ Μωάμεθ καὶ ἄλλα τινὰ θρησκευτικὰ σύμβολα, πρὸς τούτοις καὶ κόγχη ἐν ἣ ἦτο διαρκῶς τοποθετημένη λεκάνη καὶ πρὸχους (*λεγερόμπριον*) πλήρης διαυγοῦς ὕδατος, παρ' αὐτοῖς δὲ ἐκρέματο καθάρωτατον μάκτρον (*μπόλια*), διότι οἱ Τούρκοι ἐπίστευον, ὅτι ὁ ἱερὸς καὶ διαβόητος Καράμπιμπας ἐρχόμενος καθ' ἐκάστην περὶ μέσας νύκτας ἐτέλει τὰ τοῦ καθαρισμοῦ του.

Κατὰ τινὰς ὅμως ἐν τῷ ὠρολογίῳ τοῦ Κυρρήστου δὲν ἦτο τζαμί ἀλλὰ *τεκέ* (κοινόβιον).

Δ' Τὸ τζαμί τοῦ σταροπάλαρου, σωζόμενον εἰσέτι, κεῖται ἀπέναντι τῆς Δ. πλευρᾶς τοῦ προηγουμένου τζαμίου, καὶ ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Μενδρεσέ, καὶ χρησιμεῖε ὅτε μὲν ὡς στρατιωτικὴ τοῦ φρουραρχείου φυλακὴ, ὅτε δὲ ὡς στρατῶν. Ἐν ἔτει 1824 τῇ ἀποφάσει τῆς Κοινοῦτητος ὠρίσθη τοῦτο ὡς σχολὴ τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, παραχωρηθὲν τῇ Φιλομούσῳ Ἐταιρίᾳ.

Ε' Τὸ Γεὶν τζαμί, χρησιμεῖον καὶ αὐτὸ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὡς σχολὴ τῶν ἐπιστημῶν. Ἐκεῖτο δὲ ἐν τῇ ἀπεράντῳ ἐκτάσει τῇ μεταξὺ τῶν ὁδῶν Βουλῆς (;), Νικοδήμου, Θουκυδίδου καὶ Ἀπόλλωνος, ἔνθα καὶ ὁ στρατῶν τῆς χωροφυλακῆς. Τοῦτο ἐλέγετο καὶ τζαμί τοῦ Ῥοδακιοῦ ἐκ τῆς συνοικίας, ἦτο δὲ ἐν αὐτῷ καὶ μεγαλοπρεπέστατον Ὄθωμανικὸν νεκροταφεῖον. Τὸ ὄνομα τοῦ τζαμίου τούτου, ἐκλιπόντος ἤδη ἐντελῶς, σώζεται καὶ